

Samo v Loki je dobilo podporo ali posojilo ali pa oboje prek 130 prizadetih lastnikov hiš. Za podobčino Zminec se je priglasilo iz Puštala in vseh vasi, ki so spadale takrat k zminški podobčini, prek 80 potrebnih posestnikov.

Slovenec z dne 27. IV. piše, da je loška občina dala brezplačno na razpolago kamene iz mestnega kamnoloma. Pisec je tudi reklamiral, da lahko tudi za Ljubljance izdela močne železne vezi gospod Gašper Maher po 26 kr. 1 kg »za Ljubljance ostavi jih tudi po tej ceni na tukajšnji kolodvor. Tudi ima gospod And. Leskovec okoli 700 stotov 3 leta vgašenega apna na razpolaganje.«

Po potresu so že v ponedeljek 15. IV. 1895 organizirali slovesno zahvalno procesijo na Hribec. Ljudi je bilo okoli 3000. Zadnji so bili še na placu, prvi pa že na Hribcu. Zaobljubili so se takrat za tri leta (Slovenec, 18. IV. 1895). Tradicija potresne pobožnosti je ohranjena do danes, le obred je prenesen na velikonočno nedeljo popoldne. (Opomba, kjer vir ni naveden, so podatki z Občinskega arhiva — gradbeno komunalne zadeve.)

France Štuki

70-LETNICA GASILSKEGA DRUŠTVA V STARI LOKI

Pred 70 leti je 26 ustanovnih članov ustanovilo Prostovoljno gasilsko društvo Stara Loka. Vodil ga je Franc Dolenc, tajnik in blagajnik je bil Karel Strahl, podnačelnik pa Janez Svoljšak (Francon). Društveno delo se je pričelo že prej, saj so že leta 1899 pričeli s pripravami za gradnjo gasilskega doma in ga predali uporabi avgusta leta 1900. Hkrati z gradnjo doma so skrbeli tudi za nabavo najnujnejšega orodja; kupili so ročno brizgalno. Seveda te velike akcije ne bi zmogli sami ustanovitelji, pritegnili pa so v svoje vrste 32 podpornih članov iz drugih vasi. Velik denarni delež sta nosila glavna ustanovitelja, načelnik Franc Dolenc in vitez Strahl. Poleg skrbi za gasilski dom in opremo so člani ustanovnega odbora napisali tudi društvena pravila, ki so točno določala namen dejavnosti društva, način sprejema v članstvo, dolžnosti načelnika, blagajnika, voditeljev plezalcev, varuhov in odbornikov, način volitev, o uniformi, o društenem premoženju in še vse drugo, kar je moralo biti zajeto v pravilih. Na podlagi tako sestavljenih pravil je bilo Prostovoljno gasilsko društvo Stara Loka potrjeno na temelju 9. člena zakona o društvih iz leta 1867, št. 134, dne 13. julija 1900.

Gasilski dom je razen za gasilstvo služil tudi kulturnim potrebam Stare Loke, posebno še po osvoboditvi. Pol stoletja obstoja doma je na njem pustilo svoje sledove: postal je premajhen, skoro vsa oprema in leseni stolp pa praktično zastarana in skoro neuporabna. Zato so se gasilci in aktivisti zavzemali za nov dom, ki naj bi stal blizu starološkega gradu ob cesti v Selško dolino. Dom so nameravali uporabljati ne samo za gasilske namene, pač pa naj bi gasilski dom postal središče upravne in politične dejavnosti, skratka — dom naj bi postal družbeno politično in kulturno središče Stare Loke. Ker pa gasilci niso mogli uresničiti te svoje ideje, ki se je šele kasneje pokazala in se še kaže prav v sedanjem času kot izredno dalekovidna in pravilna usmeritev, so se sestali 19. januarja 1952 na občnem zboru in se odločili za obnovo starega doma. Že leta 1954 je bil dom v surovem stanju dograjen in obnovljeno pritličje, kjer je bila velika sejna soba, skladišče in orodjarna. V juniju 1956 so bili dograjeni stanovanjski prostori in pozidan sušilni stolp. Stavbo so ometali in preplekali leta 1967. Čeprav je bilo z obnovo in povečevanjem starega doma več dela, kakor bi ga imeli z novim, vseeno delo ni bilo zaman. Članstvo je opravilo več kot 10.000 prostovoljnih udarniških ur, drugi Staroločani pa so pomagali z lesom, prevozi in drugim. Pomembnejše pa je bilo društveno in družbeno delo, ki se je močno razmahnilo ob sami gradnji, strnilo vrste gasilcev in jih pravzaprav spremenilo v nosilce družbeno-političnega in kulturnega življenja v kraju. Obnovljeni in povečani dom so slovesno odprli 14. julija 1957 ter hkrati odkrili spominsko ploščo padlim borcem, ki so bili člani društva. Danes, ob sedemdesetletnici, je dom že zopet premajhen, kar so gasilci predvidevali že pred dvajsetimi leti. V sedanjem domu, ki ne služi samo gasilcem, imajo prostore skoraj vse organizacije in krajevna skupnost Stare Loke, v njem se zbira mladina, ki se ne ukvarja samo z gasilstvom, ampak tudi s kulturno dejavnostjo. Večkrat pa ji večje in širše delo onemogoči prav premajhen gasilski doma.

Ko smo tako pregledali gradnje doma, pogledimo še za drugimi dogodki, ki so uspeli zgraditi novega, večjega in lepšega dom. Res škoda, da v petdesetih letih niso važni za kroniko društva.

Že leta 1901 so gasilci pomagali gasiti požar v Gorenji vasi, 1902 so gasili Miklavčičevo hišo v Kamnitniku in požar v Dragi, 1903 na Sutni pri Žabnici. 1905 je gorela Košenkova hiša pri Sv. Duhu,

medtem ko so l. 1906 gasili kar tri požare. Potem v kroniki ni podatkov vse do leta 1912, ko je gorelo pri Brnaku v Stari Loki in se je zaradi vetra vžgal sedanji Jamnikov hlev. Poleg tega velikega požara so gasili tega leta še na Godešiču in na Bovci, 1914 v Virmašah Zidančkovu kmetijo. Med prvo svetovno vojno se je članstvo društva zelo zmanjšalo zaradi vpoklica k vojakom pa tudi kronika molči o požarih, ki jih ponovno zapisuje šele v letu 1919 (Suha, Praprotno), 1921 sta bila dva požara, eden v Dorfarjih in drugi decembra na Trati, kjer so zaradi mraza odpovedale brizgalne, v Skofji Loki pa je leta 1924 gorel Krevsov mlin. Gasilci iz Stare Loke so sodelovali pri gašenju treh požarov leta 1931, leta 1934 pa kar pri šestih. Med okupacijo je delo društva skoraj zamrlo pa tudi gašenje požarov, ki jih je podnetil okupator, ni bilo dovoljeno.

Po osvoboditvi sledimo kronističnim zapisom o požarih takole: leta 1947 gasijo gasilci iz Stare Loke požar na Suhi, 1951 pomagajo gasiti požar v tovarni prešitih odej v Skofji Loki, od leta 1955 do 1970 pa je bilo na društvenem območju sedemnajst manjših požarov. Pri vseh teh je domačim gasilcem uspelo samostojno pogasiti požar in tako preprečiti večjo gospodarsko in materialno škodo.

Ker smo že ob sami gradnji doma omenili, da so gasilci širili svojo dejavnost tudi na druga področja, omenimo nekaj podatkov še o tem. Že od leta 1900 je društvo prirejalo plesne venčke in skoraj redno letno po eno ali celo dve veselici ter kulturne prireditve, po drugi vojni so igrali tudi igri »Pri belem konjičku« in »Plavž«. Udeleževali so se tudi raznih tekmovanj in za uspehe na teh hranili diplome, ki jih je leta 1952 prejela ženska desetina za prvo mesto na občinskem tekmovanju, pohvalo so prejeli od ZB NOV ob 10-letnici JNA za požrtvovalno delo pri vzgoji svojega članstva; moška desetina je prejela leta 1951 častno diplomu za doseženo tretje mesto na prvem gasilskem festivalu, leta 1955 jim je okrajna gasilska zveza podelila diplomu za uspehe pri gasilski vzgoji članstva, nato moška desetina diplomu za tretje mesto na okrajnem tekmovanju v Radovljici 1957 in pionirska desetina za drugo mesto na tekmovanju okrajne gasilske zveze v Kranju 1958, a 1959 za prvo mesto na enakem tekmovanju prav tako v Kranju.

Med prvo svetovno vojno je društvo sodelovalo z Rdečim križem ter pomagalo pri negi ranjencev in prevozi. Družinam, ki so bile brez gospodarjev, ker so jih

vpoklicali v vojsko, so razdelili 80 kron pomoči.

Delovanje društva med drugo svetovno vojno se je omejilo samo na ozko tehnično področje, medtem ko je kulturno življenje v društvu povsem zamrlo. Mnogo gasilcev je odšlo v NOV, šest pa se jih ni vrnilo — darovali so svoja življenja za domovino.

Preostane nam še pregled društvenega poslovanja, težave odbora pri nabavi in nakupovanju gasilskega orodja in druge drobne, a zanimive stvari. Ustanovni odbor Prostovoljnega gasilskega društva Stara Loka smo že navedli. V času poslovanja tega prvega odbora pod načelništvom Franca Dolence je društvo zgradilo dom in kupilo prvo ročno brizgalno ter drugo najpotrebnejše orodje. Na občnem zboru leta 1907 je bil za novega načelnika izvoljen Ivan Tušek. V njegovi mandatni dobi je društvo pristopilo k bolniški blagajni in določilo 8 kron letne članarine. V bolniško blagajno je leta 1909 Karel Strahl volil 300 kron s pogojem, da se denar uporablja le za gasilske namene. Odbor je leta 1911 sprejel sklep, da kupijo manjšo brizgalno znamke Union in 100 m cevi, kar je veljalo 1700 kron in obremenilo društveno blagajno s 1098 kronami dolga, ki ga je moral prevzeti novi načelnik Jože Sink, izvoljen 1913. leta. Društvo je bilo zadolženo tudi pri bolniški blagajni za 1440 kron. Leta 1919 je bilo včlanjenih 40 gasilcev in 35 podpornih članov. Leta 1921 so izvolili za načelnika Petra Porento, ki je vodil društvo vse do leta 1935. Dolgove, ki smo jih omenili, so kmalu poplačali. Ob 25-letnici je bilo v blagajni 15.000 dinarjev, člani so si za praznovanje nabavili paradne uniforme s pomočjo društva, a vendar ob koncu leta 1926 blagajna tega ni občutila — imeli so 25.748 dinarjev premoženja. Tako si je društvo ob 30-letnici obstoja kupilo novo motorno brizgalno pri Strojni tovarni in livarni v Ljubljani in se zadolžilo za 15.000 din. Leta 1935 je bilo tega dolga še za 2815 din, med samim vodstvom društva pa so nastali nesporazumi zaradi političnih vplivov klerikalne in liberalne stranke. Na 35. letnem občnem zboru je bil izvoljen nov upravni odbor, predsednik pa je postal Tone Porenta, ki mu je uspelo poživiti društveno delo. Leta 1940 so razvili gasilci svoj prapor. Odbor je kupil 1942 novo prenosno motorno brizgalno znamke DKW.

Po osvoboditvi je privabilo društvo v svoje vrste nove člane. Umrlega predsednika ja zamenjal leta 1946 Jože Cemažar, tega pa 1948 Jože Celjar.

Skromna kronika društva nam priča o delu skozi sedemdeset let, o organizaciji, katere člani pomagajo reševati ljudsko premoženje izpod plamenov in ki poleg te osnovne naloge razgibavajo družbeno in kulturno življenje v kraju, kjer so doma, kjer so si postavili svoj gasilski dom in hoteli postaviti novega, ker so slutili, da bo tudi stari po obnovi premajhen. Torej je pred njimi zopet cilj: zgraditi nov gasilski dom v Stari Loki.

(Prispevek za kroniko društva je napisan po podatkih, ki sta jih zbrala predsednik društva Stane Porenta in gospodar Tine Kalan za proslavo sedemdesetletnice Gasilskega društva Stara Loka v letu 1970.)

Andrej Pavlovec

PETINDVAJSET LET LJUDSKE KNJIŽNICE V ŠKOFJI LOKI

Knjižničarstvo je bilo kot ena izmed osnovnih oblik kulturno-prosvetnega dela ter idejne in estetske vzgoje pa tudi izobraževanja močno razvito na škofjeloškem območju že v dobi čitalnic, posebno pa kasneje v obdobju med dvema vojnama. Škofja Loka je imela tedaj precej bogatih strokovnih knjižnic v šolah pa tudi javnih društvenih knjižnic. Po ocenah iz leta 1945 je bilo leta 1941 v fondu društvenih knjižnic okoli 8000 knjig. Med okupacijo je bil v glavnem ves ta bogati fond uničen in požgan. Takoj po osvoboditvi se je z velikim zanosom začelo razvijati tudi bogato kulturno življenje v Škofji Loki. Ze 21. septembra 1945 je bil ustanovni občni zbor kulturnega društva v Škofji Loki, ki je izvolil za knjižničarja Poldeta Polenca, za njegovega pomočnika pa Franca Kalana. Začeli so zbirati knjige vsepovsod. Naj citiram »Poročilo knjižničarja Ljudske knjižnice Škofja Loka za leto 1945 do 1948 — ...»Po osvoboditvi je MLO Škofja Loka večkrat pozval prebivalce, da naj vsi, ki imajo katerokoli knjigo — lastnino bivših knjižnic — oddajo na MLO za novo Ljudsko knjižnico. Odziv je bil kar dober. V kletih in skladiščih nekdanjega »županstva«, na podstrešju v mestni ubožnici, je bilo tudi nekaj zabojev knjig, tako da se je na koncu koncev nabralo precej knjig. Vendar je bilo treba, da se tako izrazim, »šaro« pregledati, in kar ne bi spadalo v Ljudsko knjižnico, tudi izločiti. Iz enega kupa so nastali trije, namreč: kar je bilo za knjižnico, je ostalo v knjižnici, podvoje ne stvari, pedagoške, znanstvene in podobno, sem namenil učiteljski in dijaški

knjižnici, kar ni prišlo ne na en in ne na drug kup, je pobral tov. Planina za loški muzej, kamor spada vsak kos papirja, ki je bil kdaj in kjerkoli natisnjen. Do decembra 1945 je delo že toliko napredovalo, da je bila nova Ljudska knjižnica odprta na dan 2. decembra 1945, na predvečer rojstva slovenskega pesniškega velikana dr. Franceta Prešerna. Od tedaj beležimo redno knjižnično poslovanje po vseh pravilih knjižničarske službe. V februarju 1948 so bili po statističnih podatkih tega poročila vpisani bralci: 314, knjig 1914 itd. Po letu 1948 je knjižničarstvo zajela nenadna stagnacija, vendar le za kratek čas. Vse do leta 1954 je delovala kot sekcija kulturno-umetniškega društva, knjižničarji pa so bili poleg omenjenih še prostovoljni sodelavci: dr. Branko Berčič, Matija Trebše, Janko Bernik, Stane Širok itd. Po letu 1954 se je knjižnica deloma osamosvojila in dobila prvega profesionalnega knjižničarja tov. Marijo Dolinar, ki ji je sledil Stane Pečar. Leta 1958 je knjižnica postala zavod. Pečarja pa je nadomestil Janko Krek. Leta 1962 se je knjižnica dokončno osamosvojila kot posebna kulturna ustanova in postala matična knjižnica občine Škofja Loka z odločbo Sob Škofja Loka, številka 022-9/62-2. Njena dejavnost je bila v ustanovitvenem aktu določena takole: »Osnovna dejavnost knjižnice je izposojanje knjig, časopisov in revij, oziroma bibliotечnega gradiva na dom, v knjižnici in čitalnici, organizacija in pospeševanje knjižničarstva na območju skupščine občine Škofja Loka, strokovno nadzorovanje drugih knjižnic v občini, vzbujanje zanimanja za knjige, delo matične službe za to področje itd.« Ze pred imenovanjem za matično knjižnico je bila leta 1961 knjižnica popolnoma preurejena po univerzalnem sistemu mednarodne decimalne klasifikacije (UDK) in uveden prost pristop do knjig. Kot poseben oddelek v posebnem prostoru je bila urejena Pionirska knjižnica, ki je lani dobila tudi nove police. V zadnjih petih letih zaseda knjižnica vse spodnje prostore Doma Zveze borcev, ki so zelo ustrezni za njeno delovanje (prostorni, suhi, zračni, svetli in privlačni) in leže danes tako rekoč v geografskem središču sodobnega mesta pod Lubnikom. V zadnjih treh letih so bile nameščene nove, sodobne police, ki so izdelek obrtnikov (Avtokovinar — Jože Peternelj) po sistemu, ki se je uveljavil povsod po Sloveniji. Urejena je bila tudi podružnica — izposojevališče na Trati pri Škofji Loki (nove police, UDK in prost pristop). V sklopu knjižnice deluje tudi